

Gelişimsel Psikopatoloji Bakışıyla Şiddet

Müge Ekerim
Koç Üniversitesi

Bilge Selçuk
Koç Üniversitesi

Özet

Bu yazıda, şiddet ve şiddetin altında yatan sebepler, katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğine (callous-unemotional traits) vurgu yapılarak ele alınmaktadır. Empati, acıma ve suçluluk duygularından yoksun olma gibi davranışları anlatan katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliği, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin son yayınladığı tanı ölçütleri kitabında (DSM-V), davranım bozuklukları (conduct disorders) başlığı altında yeni bir değerlendirme unsuru olarak yer almaktadır. Davranım bozukluğu sergileyen diğer çocuklardan mizaç özellikleri, nöropsikolojik işlevler ve duygusal ve ahlaki gelişim bakımından ayrıışan katı-duygusallıktan yoksun kişiliğe sahip çocuklar, yüksek seviyede şiddet davranışı sergilemekte, ergenlik ve yetişkinlik yıllarında antisosyal özellikler gösterebilecek risk grubunu oluşturmaktadır. Bu yazı, katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliği ile bağlantılı olarak şiddetin gelişimine etki eden mizaç, ebeveyn davranışları ve sosyokültürel ortam gibi biyolojik ve çevresel etmenleri inceleyen araştırmaların bir derlemesini sunmakta ve araştırma bulgularını gelişimsel psikopatoloji bağlamında değerlendirmektedir.

Anahtar kelimeler: Şiddet, katı-duygusallıktan yoksun kişilik, empati, ahlaki gelişim, ebeveyn davranışları

Abstract

In this article, violence and factors that underlie violence are examined with regards to callous-unemotional traits. Callous-unemotional traits are characterized by lack of empathy, guilt and remorse, and were added as specifier for diagnosis of conduct disorders in the latest version of American Psychiatric Association's diagnostic manual, DSM-V. Children with callous-unemotional traits are differentiated from other children with conduct disorders in terms of their temperamental characteristics, neuropsychological functions, and emotional and moral development. They show higher levels of aggression compared to children with conduct disorders, which puts them at risk for development of antisocial characteristics in adolescence and adulthood. This article presents a review of research that examines the role of biological and environmental factors such as temperament, parenting and sociocultural conditions in development of violent behaviors in relation to callous-unemotional traits and evaluates research findings from the perspective of developmental psychopathology.

Key words: Violence, callous-unemotional traits, empathy, moral development, parenting

“Birçok meselede olduğu gibi, şiddette de asıl sorun insan doğasıdır, fakat insan doğası aynı zamanda sorunun da çözümüdür.”

“With violence, as with so many other concerns, human nature is the problem, but human nature is also the solution.”
Steven Pinker

Bu yazı, 11 Şubat 2015 tarihinde gencecik bir psikoloji öğrencisi olan Özgecan Aslan’ın katledilmesi sonrasında planlanmıştır; tamamlanması ise 10 Ekim 2015 Ankara Garı’ndaki Barış Katliamına denk geldi. Bu yedi ay içerisinde Türkiye’de ve dünyada bireysel ve toplu şiddet olayları giderek artış gösterdi. Birbirinden çok farklı biçimlerde, farklı amaçlarla gösterilen bu şiddet olaylarına çok farklı bakış açılarıyla yaklaşmak mümkündür; psikolojinin her bir alt dalının bu olaylara getireceği birden fazla açıklama vardır. Bu yazı, şiddeti, özellikle genç yaşlarda gösterilen şiddeti, gelişimsel psikopatoloji yaklaşımıyla ele almakta, kendi başına çok geniş bir alan olan gelişimsel psikopatolojinin özellikle son yıllarda üzerinde durduğu ‘katı-duygusallıktan yoksun kişilik’ çerçevesinde şiddetin gelişimini incelemektedir.

Gelişimsel Psikopatoloji Bakışıyla Şiddet

Şiddet, sosyal bilimlerin en yaygın araştırma konuları arasında yer alır. Evrim kuramından (Campbell, 1999; Smith, Harper ve Brookfield, 1988), psikodinamik kurama (Fonagy, Moran ve Target, 1993; Freud, 1972), feminist kuramlardan (Ringrose, 2006; White ve Kowalski, 1994), siyasi ekonomiye (Rai, 2002) kadar birçok farklı çerçeveden sebep ve sonuçları ele alınan şiddet, gelişim psikolojisinde de sıklıkla incelenen konulardandır. Bireyin gelişimi, biyolojik özelliklerin, prenatal dönemden başlayan çevresel etkilerin ve sosyo-kültürel unsurların etkileşim içinde olduğu dinamik bir süreçtir (Bronfenbrenner, 1989). Bu süreç, içinde hem değişimi (change), hem de sürekliliği (continuity) barındırır. Değişim, farklı davranış biçimlerinin yıllar içerisinde ortaya çıkması iken, süreklilik ilk yıllardan itibaren gözlemlenen davranışların artarak ya da aynı kalarak ileriki yaşlara taşınmasını anlatır. Saldırganlık ve şiddet de dahil olmak üzere, yetişkinlik yıllarında görülen davranışların birçoğu, gelişim sürecindeki değişim ve sürekliliğin sonucunda ortaya çıkar (Sroufe, Egeland, Carlson ve Collins, 2009). Bu nedenle, şiddet ve saldırganlığın ortaya çıkmasına sebep olan faktörleri araştırırken, çocukluktan yetişkinliğe taşınan veya çocukluktaki eğilimleri şiddete yol açacak biçimde şekillendiren etmenleri incelemek gerekir.

Bu yazıda şiddet ve saldırgan davranışların yıllar içerisindeki gelişimi hem değişime, hem de devamlılı-

ğa vurgu yapılarak, katı-duygusallıktan yoksun kişiliğe (callous-unemotional traits) odaklanarak ele alınmaktadır. Empati, pişmanlık ve acıma duygusundan yoksunluk gibi özellikleri içeren katı-duygusallıktan yoksun kişilik (KDYK), davranım bozuklukları tanı kategorisinde yeni bir değerlendirme unsuru olarak *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-V, American Psychiatric Association, 2013) tanı ölçütleri kitabına eklenmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında saptanabilen KDYK, yetişkinlik yıllarındaki şiddet, saldırganlık, madde kullanımı, suça karışma gibi problemlili davranışları yordayan önemli bir durumdur (Baskin-Sommers, Waller, Fish ve Hyde, 2015; Fanti, 2013; Rowe ve ark., 2010). Bu sebeple bu yazıda, önce şiddetin özellikle ülkemizdeki yaygınlığına dair istatistiklere değinilecek, ardından bu sonuçları oluşturan sebepler katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliği bağlamında mizaç, empati ve ahlak gelişimi, ebeveyn davranışları ve sosyo-kültürel ortam ile ilişkili olarak incelenecektir.

Şiddete Gelişimsel Açından Genel Bakış ve İstatistiksel Veriler

Şiddet, güç ve baskı yoluyla insanların fiziksel ya da psikolojik açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplumsal hareketlerin tümü olarak tanımlanır (Krug, Mercy, Dahlberg ve Zwi, 2002). Yetişkinler arasında sözlü, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet gibi farklı türlere ayrılan ve farklı davranış biçimleri ile kendini gösteren şiddet, çocukluktaki saldırgan ve yıkıcı davranışların uzantısı olarak gelişir. Tipik gelişim gösteren çocuklarda 12. aydan sonra gözlemlenebilir hale gelen saldırgan davranışlar (Trembley ve ark., 1999), okul öncesi dönemde özdenetim (Olson ve ark., 2011), sözel beceriler (Dionne ve ark., 2003) ve empati (Strayer ve Roberts, 2004) gibi becerilerin gelişmesiyle azalmaya başlar. Duygu ve davranışlarını kontrol edebilen, alıcı ve ifade edici dil becerisi yüksek ve başkalarının duygu durumlarını anlayıp onlara benzer şekilde hissedebilen çocuklar, zamanla daha az saldırgan davranış sergiler (De Castro, 2010). Saldırgan davranışlardaki bu azalma normatif gelişimin parçasıdır. Gelişim sürecinde, sosyal ve bilişsel becerilerin normal seyirinde ilerlememesi ise, saldırgan davranışların artarak ileriki yıllara taşınmasına neden olur (Loeber ve Hay, 1997). Erken çocukluk çağından ergenliğe kadar yüksek seviyede saldırgan davranış gösteren çocuklar, ergenlik ve yetişkinlik yıllarında şiddete başvurabilecek risk grubunu oluşturur. Saldırganlığın çocukluktan ergenliğe taşınmasına ve çocukların tipik gelişim gösteren gruptan farklılaşmasına sebep olan faktörleri incelemek, hem ileriki yıllarda oluşabilecek bireysel şiddet vakalarını anlamaya, hem de bu vakaları önleyebilecek yöntemler geliştirilmesine yardımcı olur (White, Jarrett, ve Ollendick, 2013).

Şiddetin yaygınlığına dair küresel ve bölgesel veriler, saldırgan davranışların ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin irdelenmesi gerektiğini göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO)'nun 2014 yılında yayınladığı şiddet raporuna göre, cinayet suç oranının en yüksek olduğu bölge Amerika kıtasıdır. Her yıl 100.000 kişiden yaklaşık 29'unun cinayet sebebiyle öldüğü Amerika kıtasını, 100.000 içinde 11 kişinin ölümü ile Afrika kıtası izlemektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu Doğu-Akdeniz bölgesinde ise her 100.000 kişiden 7'sinin cinayet sebebiyle öldüğü bulunmuştur. Dikkat çekici bir bilgi olarak, her üç bölgede de cinayetlerin büyük bölümü 15-29 yaş arası erkekler tarafından ateşli silahlar kullanılarak işlenmektedir. Şiddetin diğer bir göstergesi, eşler arasındaki şiddettir. Güneydoğu Asya %37,7 oranı ile eşler arası şiddetin en yaygın olduğu bölgedir. Türkiye'yi de kapsayan Doğu-Akdeniz bölgesi ise, %30 ile eşler arası şiddetin en fazla görüldüğü ikinci bölgedir. Farklı bölgelerde farklı şiddet türlerinin değişik yoğunluklarla görülmesi, farklı biçimler olsa da şiddetin tüm dünyada ortak bir sorun olduğunu göstermektedir.

Şiddet ve saldırganlığa dair verilerin Türkiye için incelenmesi, şiddet içeren davranışların altında yatan faktörleri araştırmanın önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2004-2013 yılları arasında Türkiye'de cinayet ve yaralama suçlarından hüküm giyenlerin sayısı iki kat artmış, taciz ve tecavüz gibi cinsel suçlar, ceza infaz kurumlarına girme sebeplerinin başında yer almıştır. Adalet Bakanlığı'ndan gelen 2015 yılının ilk yarısı verileri ise, hüküm giyme sebeplerinin yaklaşık %30'unu cinayet ve yaralama suçlarının, %13'unü ise cinsel suçların oluşturduğunu göstermiştir. Yetişkinlerden edinilen verilere benzer şekilde, gençler arasında da şiddetin yaygın bir problem olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre, 2009-2014 yılları arasında 12-17 yaş grubundaki gençlerde, yaralama suçuyla güvenlik birimlerine getirilenlerin sayısı %78, gasp suçundan yakalananların sayısı %57, cinayet suçu ile emniyete getirilenlerin sayısı ise %8 artmıştır.

Türkiye'deki aile içi şiddet rakamları da yüksekliği bakımından dikkat çekicidir. Tezcan ve ark. (2009)'nın ülke genelinde 12 binin üzerindeki kadının katılımı ile yaptığı araştırmada, Türkiye'de yaşayan kadınların yaklaşık %40'ının hayatlarının herhangi bir döneminde eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı bulunmuştur. Türkiye'nin yedi farklı bölgesinde toplam 4000 kişi ile yapılan bir başka çalışma, eşlere yönelik fiziksel şiddetin uygulandığı ailelerde çocukların %70'inin bu şiddete tanıklık ettiğini göstermektedir (Müderrişoğlu, Dedeoğlu, Akço ve Akbulut, 2014). Çocuklar aile içindeki şiddetin yalnızca tanığı değil, aynı zamanda mağduru da olabilmektedir. Türkiye'de 5-8 yaş arasında çocu-

ğu olan ebeveynlerin yaklaşık %30'u tokat atmak, kulak çekmek, sarsmak gibi fiziksel şiddet yöntemlerini çocuk yetiştirme davranışlarının bir parçası olarak kullanmakta ve %49'u bu yöntemlerin işe yarar olduğunu düşünmektedir (Müderrişoğlu ve ark., 2014).

Ülkemizdeki şiddet vakalarının yetişkin, genç ve çocuklar arasındaki yaygınlığı, risk gruplarının belirlenmesini ve bu grupların saldırgan tutum geliştirmesine sebep olan psikolojik süreçleri anlamayı zorunlu kılıyor. Normal gelişimin hangi aşamalarda ve nasıl sekteye uğrayarak problemli davranışlara yol açtığını inceleyen gelişimsel psikopatoloji (Cicchetti ve Rogosch, 1996), şiddet eğilimi yüksek çocukların özelliklerinin belirlenmesi ve ileriki dönemlerde şiddet kullanma riskini artıran unsurların anlaşılması için kapsamlı bir kavramsal çerçeve sunar. Bu yaklaşıma göre, yüksek seviyedeki şiddetin bir patoloji olarak ortaya çıkma sebeplerini araştırırken altında yatan faktörleri anlamak, bu faktörlerin bireylerin davranışlarına etki etme yollarını, yani mekanizmalarını ortaya çıkarmak ve bu mekanizmaların hangi gruplar için birbirinden ayrıştığını bilmek önem taşır (Frick ve Viding, 2009).

Bu ayrışmanın kendini gösterdiği yerlerden biri, şiddetin yaygın olarak görüldüğü 'davranım bozuklukları' ve 'katı-duygusalıktan yoksun kişilik özelliği'dir. Davranım bozuklukları (conduct disorders), çalma, yalan söyleme, kuralları çiğneme, eşya, insan ve hayvanlara zarar verme ve benzeri davranışların sıklıkla sergilendiği, kendini tekrar eden davranışlar bütünüdür (Shiner ve Tackett, 2014). 4-16 yaş arası çocuk ve ergenlerde görülen davranım bozuklukları, ileriki yaşlarda madde kullanımı, suç çarışma, hapis yatma, silah kullanma, okuldan atılma ve benzeri problemli davranışlar ile ilişkilidir (Seguin ve Pilon, 2013). Fakat araştırmalar, bu davranışların gelişim sürecinin her çocuk için aynı olmayabileceğini, davranım bozukluğu sergileyen grubun içinde şiddet eğilimi yüksek ve yetişkinlik yıllarında antisosyal kişilik bozukluğu sergileme riski daha fazla olan bir altgrup olduğunu göstermektedir (Moffitt ve Caspi, 2001; Waller ve ark, 2015). Bu, katı-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğidir.

Katı-Duygusalıktan Yoksun Kişilik Özelliği: Mizaç, Empati ve Ahlak Gelişimi

Pişmanlık, acıma, başkalarının duygularına önem vermeme, empati ve ahlaki davranışlardan yoksun olma gibi karakter özelliklerinin toplamı olarak tanımlanan (Frick ve ark., 2014) 'katı-duygusalıktan yoksun kişilik özelliği'ne sahip bu altgrup, kural tanımama ve saldırganlık gibi davranışları davranım bozukluğu sergileyen diğer çocuklardan daha erken yaşlarda sergiler (Baskin-Sommers ve ark., 2015). Bu çocuklar, mizaç özellikleri (Klingzell ve ark., 2015), ebeveyn ile ilişkiler (Waller,

Gardner ve Hyde, 2013), duygusal gelişim (Pardini ve Frick, 2013), nöropsikolojik fonksiyonlar (Fanti ve ark., 2015) ve ahlaki muhakeme bakımından da genel davranım bozukluğu ve saldırgan davranışlar sergileyen çocuklardan ayrışır (Frick ve ark., 2014).

Son yıllarda araştırma bulgularının tutarlı biçimde ortaya koyduğu bu farklılık, DSM-V’te davranım bozuklukları kategorisi altında, ‘topluma yararlı duyguların sınırlılığı’ (limited prosocial emotions) alt-başlığıyla ayrı bir değerlendirme unsurunun oluşturulmasını gerektirmiştir. Bu değişikliklerle birlikte, davranım bozuklukları ve katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğinin eşzamanlı veya birbirinden ayrı olduğu durumları değerlendirmek mümkün hale gelmiştir. Davranım bozukluğu tanısı alan çocuklarda katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğinin ne düzeyde bulunduğunu bilmek, şiddet sergileme bakımından yüksek risk grubunda yer alan çocukların belirlenmesi ve onlara uygun müdahale yöntemlerinin oluşturulması bakımından önem taşımaktadır (Hawes, Price ve Dadds, 2014; Longman, Hawes ve Kohlhoff, 2015).

Katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocuklar çoğunlukla korkusuz mizaca (fearless temperament) sahiptir. Araştırmalar, 2 yaşından itibaren daha belirgin olarak gözlemlenebilir hale gelen korkusuz mizacın (Barker ve ark., 2011), çocukların dürtüsel davranışlarından bağımsız olarak, katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğiyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Klingzell ve ark., 2015; Lynam ve ark., 2005). Stres, kaygı ve korku gibi hisleri düşük seviyede yaşayan bu çocukların, tehlikeli durumların içine çekinmeden girebildikleri ve kendileri ve başkaları için olumsuz sonuçlar yaratabilecek davranışlar sergileyebildikleri saptanmıştır (Frick ve Morris, 2004; Pardini, 2006; Frick et al., 1999). Fakat korkusuz mizacın katı-duygusallıktan yoksun kişilik gelişimini doğrudan etkilemekten ziyade, biyolojik bir yatkınlık olarak risk faktörü oluşturduğunu ve çevresel koşullarla etkileşerek saldırgan davranışları artırdığını belirtmek gerekir (Mills-Koonce ve ark., 2015).

Katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocuklarda sıklıkla görülen bir başka özellik, ödül elde edebilecekleri durumlar karşısında korkusuz ve dürtüsel davranışlar sergilemeleridir (Frick ve ark., 2003). Ödül, oyuncak ya da para benzeri bir materyal kazancı şeklinde olabileceği gibi, takdir, alkış veya övgü gibi sosyal olarak pozitif sonuçları da kapsar. Ödülün çok önemli olmasının yanı sıra, davranışın sonuçlarını tartamama ve ortaya çıkabilecek ceza ihtimalini hesaplayamama da (Fanti ve ark., 2015; Pardini, Lochman ve Frick, 2003), bu çocuklarda olumsuz sonuçlara yol açan davranışların sürekli tekrarlanmasının altında yatan sebeplerdendir.

Korkusuz ve ödül odaklı hareket eden çocuklar, isteklerini gerçekleştirme için şiddet kullanımını uygun bir yol olarak değerlendirirler, ve davranım bozukluğu

ve saldırganlık gösteren diğer çocuklara kıyasla daha sık ve yüksek seviyede şiddete başvururlar (Kruh ve ark., 2005; Stickle, Kirkpatrick ve Brush, 2009). Dış dünyadaki uyarıların tehdit olarak algılayan ve bunun sonucunda tepkisel (reaktif) saldırganlık gösteren diğer davranım bozukluğu tanısı almış çocukların aksine, katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocuklar saldırganlığı bir amaca ulaşma yöntemi olarak kullanırlar; bir başka deyişle, gösterdikleri saldırganlık proaktiftir (Helseth ve ark., 2015; Lawing ve ark., 2010). Araştırma bulguları, çocuklukta ileri seviyede görülen saldırganlık ve şiddetin sonraki yıllarda anti-sosyal kişilik bozukluğu tanısı ihtimalini artırdığına işaret etmekte (Hyde ve ark., 2015), 11-12 yaşlarında gözlemlenen katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğinin yetişkinlikteki suç işleme, tutuklanma gibi davranışları yordadığını ortaya koymaktadır (McMahon, Witkiewitz ve Kotler, 2010).

Korkusuz şekilde ödüle yönelik hareket etme ve saldırganlığı amaca ulaşmak için kabul edilebilir bir davranış biçimi olarak görme, empati becerisindeki eksiklikle birleşince bahsedilen şiddet davranışları daha da artar (Willoughby ve ark., 2011). Katı-duygusallıktan yoksun çocukların duygu tanıma ve empati yapmada yaşadıkları zorluklar fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme çalışmalarında (fMRI) da ortaya çıkmıştır (Fanti ve ark., 2015). Davranım bozukluğu gösteren diğer çocuklarda korkulu yüz ifadelerine karşı, beynin empati ve duyguları işlemekten sorumlu bölgesi olan amigdala görülen aşırı aktivasyonun tersine, katı-duygusallıktan yoksun kişiliğe sahip çocuklarda amigdala düşük seviyede aktivasyon bulunmuştur (Viding ve ark., 2012). Empatiyi inceleyen bir diğer fMRI çalışmasında (Sebastian ve ark., 2012), katı-duygusallıktan yoksun kişiliğe sahip çocukların hikayelerdeki karakterlerin duygularını tahmin etmekte zorlandıkları, bu sırada normal olarak beklenen sağ amigdala ve anterior insula bölgelerinde aktivasyonun katı-duygusallıktan yoksun kişiliğe sahip çocuklarda görülmediği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir dikkat çekici sonucu, bu çocukların sadece duygu anlama ve empati kurmada zorluk yaşamaları, başkalarının *zihin durumlarını* anlamayı gerektiren testlerde ise yaşlarına uygun performans göstermeleridir.

Başkalarının yüzündeki korkuyu tanıyamama ve benzer biçimde hissedememe, proaktif saldırganlıkla, yani saldırganlığı hedefe ulaşmak için kullanmak ile ilişkilidir (Loizer ve ark., 2014). Duyguları ve yüz ifadelerini tanıma, başkalarıyla empati kurabilmek ve dürtüsel davranışları kontrol edebilmek için gereklidir (Blair ve ark., 2001). Bu becerilerden yoksun olmak ise saldırgan davranışların ketlenmesi için dezavantaj oluşturur.

Beyin görüntüleme çalışmalarının yanı sıra fizyolojik bulgular da katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocukların empati kurmada zorlandığını ortaya koymuştur (Wied ve ark., 2012). Duygusal

yoğunluğu yüksek ve karakterlerin üzgün, kızgın veya mutlu olduğu film klipleri izleyen çocukların kalp atış hızlarına bakılmış, davranış problemi göstermeyen çocuklarda görülen farklı olarak, kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğine sahip olanların duygusal sahnelerde kalp atış hızlarının değişmediği bulunmuştur. Kalp atışı hızı, stres, korku, kaygı, endişe gibi duygular uyandıran durumlarda ortaya çıkan fizyolojik bir tepkidir (Eisenberg ve ark., 1996). Klipte izlenen karakterlerin duygularıyla özdeşleşim kurmak duygusal sahneler sırasında kalp atışının hızlanmasına sebep olur; bunun görülmemesi ise kati-duygusalıktan yoksun çocukların başkalarının duygularını hissetmekte sorun yaşadığının diğer bir kanıtıdır. Bu çocukların fiziksel acı eşiği, davranım bozukluğu ve normal gelişim gösteren gruplardan daha yüksektir; bu özellik empati becerisindeki eksiklikle birleştiğinde tehlikeli davranışlara girme riski önemli ölçüde artar (Cheng, Hung ve Decety, 2012).

Kati-duygusalıktan yoksun çocukların empati becerilerindeki eksikliği inceleyen araştırmalar, empati becerisi ve göz kontağı arasında güçlü bir bağlantı olduğunu göstermiştir. Dadds ve ark. (2008)'nin araştırmasında, 8-15 yaş arasındaki kati-duygusalıktan yoksun kişiliğe sahip çocuklar, kendilerine sunulan resimlerde karakterlerin göz çevrelerine normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla daha az bakmışlardır. Korkulu, üzgün, kızgın ve mutlu yüz ifadelerinin yansıttığı duyguyu tanımakta zorlanan bu çocukların bakışlarını takip eden çalışmalarda, bakışların resimlerdeki yüzlerin göz çevrelerinde yoğunlaşmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde, kati-duygusalıktan yoksun kişiliğe sahip çocukların ebeveynleri ile olan etkileşimleri sırasında da göz kontağı kurmadıkları ve dolayısıyla ebeveynlerinin duygusal yakınlık ifadelerine cevap veremedikleri gözlemlenmiştir (Dadds ve ark., 2011). Göz çevresine gerektiği biçimde dikkat etmemek, başkalarının duygularını tanımayı ve bu duyguları onlara benzer biçimde hissetmeyi engeller (Bedford ve ark., 2015; Han ve ark., 2012). Dolayısıyla araştırma bulguları, kati-duygusalıktan yoksun çocukların empati becerilerindeki eksikliğin altında yatan faktörlerden birinin göz kontağı kurmamak ve göz çevresine odaklanmamak olduğuna işaret etmektedir.

Kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğinde görülen korkusuz mizaç, ödül odaklı hareket etme ve empati becerisindeki eksiklik, ahlaki davranış problemlerini de beraberinde getirir. Ahlak gelişimi, başkalarının esenliğini ve haklarını gözeterek onlara karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilemeyi öğrenme ve toplumsal olarak kararlaştırılan doğru ve yanlış davranış biçimlerini birbirinden ayırt edebilme becerisinin edinimini anlatır (Turiel, 2006). Normal gelişim gösteren çocuklar ile yapılan çalışmalar, ahlaki davranışların sergilenmesinde korku, kaygı ve suçluluk duyguları ile empati becerisinin önemine dikkat çekmektedir (Eisenberg, 2000; Koc-

hanska ve ark., 2002). Tipik gelişim gösteren çocuklar, kendilerine duygusal olarak en yakın figürler olan ebeveynlerinin açıklayıcı davranışları ile sosyal kurallara uygun davranış sergilemek için motive olurlar. Bu kuralın dışına çıktıklarında ise normlardan sapma kaygısı (deviation anxiety) ve bu kaygının getirdiği suçluluk ve utanma gibi duygular hissedeler (Kochanska, 1993). 3-4 yaş civarında perspektif alma becerisinin gelişmesi ile sosyal olarak kabul gören ve kendilerinden beklenen davranış biçimlerini anlayabilecek bilişsel muhakemeye (deontic reasoning) sahip olan çocuklar, ahlaki davranışlara aykırı hareket etmemeye gayret ederler (Wellman ve Miller, 2008). Araştırmalar, korku ve kaygı seviyesi yüksek olan çocukların korkusuz mizaca sahip çocuklara kıyasla daha fazla ahlaki davranış (örn. zor durumda kalan kişilere yardım etmek veya endişeli bir kişiyi rahatlatmaya çalışmak) gösterdiğini ortaya koymuştur (Cornell ve Frick, 2007; Kochanska ve Aksan, 2006; Kochanska, Aksan ve Joy, 2007). Kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocuklarda görülen korkusuz mizaç ise, normlardan sapma kaygısı ve bu kaygıyla ilişkili olan suçluluk gibi olumsuz duygular hissetmeyi engellediğinden, ahlaki davranış gelişimini olumsuz etkiler (Malti ve Krettanauer, 2013; Waller ve ark., 2015). Korkusuzluğun yanı sıra, ödüle yönelik dürtüsel hareketler ve empati becerisindeki eksiklik, korkusuz mizacın ahlak gelişimi üzerindeki olumsuz etkisini daha da artırır ve şiddet başta olmak üzere sosyal yönden uyumsuz ve yıkıcı davranışların ortaya çıkmasına sebep olur (Blair, Mitchell ve Blair, 2005; Frick ve Viding, 2009).

Ebeveyn Davranışları ve Kati-Duygusalıktan Yoksun Kişilik Özelliği

Büyük ölçüde genetik olduğu düşünülen ve çift yumurta ikizleriyle yapılan çalışmalarda %81 oranında paylaşıldığı saptanan kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliği, çevresel unsurlardan, özellikle de ev bağlamından ve ebeveyn davranışlarından etkilenir (Viding, Blair, Moffitt ve Plomin, 2005). Ebeveyn davranışlarının, kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğinin gelişimini akran ilişkileri ve sosyoekonomik düzey gibi diğer çevresel faktörlerden daha fazla etkilediği bulunmuştur (Waller, Garner ve Hyde, 2013).

Araştırmalar, kati-duygusalıktan yoksun kişilik özelliğine sahip çocukların ailelerinin davranım bozukluğu veya normal gelişim gösteren çocukların ailelerinden daha yüksek seviyede şiddet ve tutarsız disiplin uyguladığını göstermektedir (Fontaine ve ark., 2011). Sert disiplin, stres ve kaosun aile ortamında yaygın olarak görülmesi, çocukların saldırgan ve duygusalıktan yoksun davranışlarının zaman içerisinde artmasına neden olmaktadır (Pardini ve ark., 2007; Wagner ve ark., 2015). Sert ve tutarsız ebeveyn davranışlarının kati-duy-

gusallıktan yoksun kişilik özellikleri üzerindeki etkisi bu kişilik özelliğini geliştirmeye yatkın olan çocuklarda daha fazladır (Barker ve ark., 2011; Larsson, Viding ve Plomin, 2008). Katı-duygusallıktan yoksun kişilik gelişimi için bir risk faktörü olan korkusuz mizaç, fiziksel disiplin gibi sert ebeveyn davranışları ile etkileştiğinde saldırganlık zamanla artış gösterir. Araştırmalar, 2 yaş çocuklarında gözlemlenen korkusuz mizacın ebeveynlerin iki yıl sonraki sert disiplin yöntemlerini yordadığını, fiziksel şiddet (örn., dayak) gibi disiplin yöntemlerinin ise çocukların 13 yaşındaki katı-duygusallıktan yoksun özelliklerini arttırdığını göstermektedir (Barker ve ark., 2011).

Sert disiplin yöntemlerinin kötü muameleye (maltreatment) kadar uzandığı durumlar ise çocukların şiddet ve saldırganlık davranışlarını en ciddi biçimde etkileyen unsurlardan (Maas, Herrenkohl ve Sousa, 2008). Kötü muamele, istismar ve ihmal davranışlarına verilen genel isimdir. İstismar, tokat atma, tekme atma, sert bir cisimle vurma ve benzeri birçok fiziksel davranışı içerebildiği gibi toplum içinde küçük düşürücü biçimde azarlama, rencide etme gibi kişinin psikolojik bütünlüğünü hedef alan davranışları da kapsar (Gilbert ve ark., 2009). Benzer biçimde, ihmal davranışı da hem fiziksel (örn., yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçları karşılamama), hem duygusal (örn., sevgi ve sıcaklık göstermeme, önemsememe) olmak üzere farklı biçimlerde görülebilir.

Ergenlik çağında şiddet suçlarından mahkum olan gençlerin %70'i resmi kayıtlara göre çocukluğunda fiziksel istismara uğramışlardır. Topitzes (2012)'in çalışmasında 17 yaşında şiddet suçundan yargılananların %30'u 11 yaşından önce kötü muameleye uğradığını belirtirken, benzer bir geçmişe sahip olmadan suç işleyenlerin oranı %11 de kalmıştır. Çocukluk yıllarında fiziksel ve duygusal istismara maruz kalmak, benzer deneyimi olmayanlara göre cinayet ve yaralama gibi şiddet suçu işleme riskini iki kat (Smith ve Thornberry, 1995; Topitzes ve ark., 2012), hırsızlık ve cinsel suçlardan hüküm giyme riskini ise dört kat arttırmaktadır (Stauthamer-Loeber ve ark., 2001).

Çocuğun fiziksel istismara uğradığı yaş ve süre de gelecekteki tecavüz, cinayet ve yaralama gibi şiddet davranışlarını etkiler. 6-17 yaş arasında, uzun süre (kronik olarak) kötü muameleye maruz kalan çocuklar, yalnızca erken çocukluk yıllarında veya ergenlik çağında fiziksel istismara uğrayanlardan daha riskli konumdadır (Thornberry ve ark., 2001). Araştırmalar, sosyo-ekonomik olarak daha dezavantajlı ailelerden gelen çocukların (Johnson-Reid ve ark., 2002) ve erkek çocukların (Maas ve ark., 2008; Krischer ve ark., 2008) uzun süreli fiziksel istismara maruz kalmaları durumunda, ileriki yıllarda şiddet kullanma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu, bu çocukların yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına ve kız çocuklarına kıyasla daha yüksek dü-

zeyde saldırganlık sergilediklerini göstermiştir.

Aile içinde görülen fiziksel istismarın yanı sıra, ebeveynlerin çocuklarıyla duygusal yakınlık kurmama, onlara sevgi ve sıcaklık göstermeme gibi duygusal ihmal davranışları da son yıllarda araştırmacıların özellikle şiddet ile ilişkili olarak dikkat çektiği faktörlerdendir (Sullivan, Carmody ve Lewis, 2010). Korku seviyesi düşük ve empati becerisi zayıf katı-duygusallıktan yoksun özellikler taşıyan ergenlerin önemli kısmı, çocukluklarında ebeveynleri tarafından önemsenmediklerini ve duygusal ihmale maruz kaldıklarını beyan etmektedir. 12-19 yaş arasındaki katı-duygusallıktan yoksun ergenlerin deneyimledikleri duygusal ihmal ile hırsızlık, uyuşturucu kullanımı ve şiddet suçlarından yargılanma arasında yüksek bir ilişki olduğu bulunmuştur (Kimonis ve ark., 2013). A.B.D'nde temsili örneklem üzerinde ihmal ve şiddet suçları işleme davranışlarını inceleyen Yun, Ball ve Lim (2011)'in araştırması, 0-11 yaş arasında evde tek başına bırakılan, ilgi gösterilmeyen ve temel ihtiyaçları karşılanmayan çocukların ergenlik ve yetişkinlik yıllarında daha fazla şiddet suçu işlediklerini göstermiştir. Hem fiziksel istismar, hem de ihmalin şiddet suçlarıyla ilişkisinin empatiye bağlı olduğu, duyguları paylaşılmayan, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılanmayan çocukların beyinlerinde amigdalanın hacimce küçülerek empati becerisini engellediği ve bunun da başkalarına karşı duyarsız ve saldırgan davranışlara yol açtığı bulunmuştur (Daversa, 2010; Hanson ve ark., 2015; Pollak, Cicchetti, Hornung ve Reed, 2000; van der Vegt ve ark., 2009).

İhmalin yanı sıra kötü muamele kapsamında incelenen cinsel istismar da şiddet ve saldırganlık ile ilişkilidir (DeLisi ve ark., 2014; Kimonis ve ark., 2013; Topitzes ve ark., 2012). Fiziksel istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar şiddet, hırsızlık ve uyuşturucu satıcılığı gibi çeşitli suçlardan hüküm giyerken, cinsel istismar mağduru çocukların ergenlik ve yetişkinlikte kendi tecrübelerine benzer cinsel suçlardan yargılandıkları ortaya çıkmıştır. 2500 erkek mahkum ile yapılan bir çalışmada, çocukluk çağında cinsel istismara uğrayanların yetişkinlikte cinsel suçlardan hüküm giyme risklerinin, cinsel istismara uğramayanlara kıyasla, 6 kat fazla olduğu bulunmuştur (DeLisi ve ark., 2014).

Ebeveynlerin uyguladıkları sert disiplin, ihmal ve istismar davranışlarının çocukların ileriki yıllarda gösterdikleri şiddet ve saldırganlık ile ilişkisini açıklayan birçok kuram vardır. Sosyal öğrenme ve sosyal bilgi işleme kuramları araştırma bulgularının da kuvvetle desteklediği kuramlardandır. Sosyal öğrenme kuramına göre, ebeveynlerin fiziksel şiddet gibi sert disiplin yöntemlerine başvurmaları, çocukların ev ortamında gözlemledikleri saldırgan davranışları, farklı ortamlarda olumsuz durumlara başa çıkmak ve başkalarının davranışlarını kontrol etmek amacıyla sergilemelerine neden

olur (Bandura, 1973; Patterson, DeBaryshe ve Ramsey, 1989). Aile içinde fiziksel şiddete maruz kalmak ve/veya tanık olmak, kati-duygusallıktan yoksun çocukların saldırgan davranışları gözlemleyerek öğrenmelerine ve anlaşmazlık durumunda bir çözüm stratejisi olarak kullanmalarına yol açar (Howard, Kimonis, Munoz ve Frick, 2012). Sosyal bilgi işleme modeli ise, ebeveynleri tarafından şiddete ve kötü muameleye maruz kalan çocukların diğer insanları yanlı algılama ve tehdit unsuru olarak görme eğilimlerinin yüksek olduğunu söyler ve bu süreçlerin mekanizmalarını anlatır (Dodge ve Coie, 1987). Sert disiplin yöntemleri uygulayan, fiziksel şiddet kullanan ve tutarsız ebeveynlik davranışları sergileyen anne-babaların çocuklarında, dış dünyadaki uyarınlara ve kişilerin hareketlerini yorumlamada problemler saptanmıştır (Price ve Glad, 2003). Kötü muameleye sıkça maruz kalmak, çocukların, çevrelerinde gördükleri sebebi belirsiz (nötr) hareketlerin altında düşmanca bir neden aramalarına ve bu olumsuz yorumladıkları olaylarla başa çıkmak için en fazla gözlemledikleri yöntem olan şiddete başvurmalarına yol açar (Dodge ve Pettit, 2003). Çocukların, ev ortamında maruz kaldıkları şiddet ve istismar davranışlarının ileride kendilerinin uygulamaya başlamasıyla ‘şiddet döngüsü’ oluşur.

Araştırmalar, sert disiplin yöntemlerinin aksine, destekleyici ve duyarlı ebeveyn davranışlarının, çocuklardaki kati-duygusallıktan yoksun kişilik özelliklerinin zaman içinde azalmasına katkıda bulunduğunu göstermiştir (Kimonis, Cross, Howard ve Donoghue, 2013; Munoz ve ark., 2011; Pasalich ve ark., 2012; Waller, Gardner ve Hyde, 2013). Annelerinin duyarlı ebeveynlik davranışları arttıkça, kati-duygusallıktan yoksun çocukların saldırganlık gibi dışsallaştırma problemleri azalmaktadır (Kochanska ve ark., 2013). Bu duyarlı ebeveyn davranışları, birlikte oynadıkları sırada oyunu devam ettirmede zorlanan çocuğuna yardım etme, yaşadığı problemlerde çözüm üretmesine destek olma, gerekli hareketleri göstermesi için baskı uygulamadan cesaret verme gibi pozitif davranışları içermektedir. Benzer şekilde, babaların çocuklarıyla zaman geçirmekten keyif alma, onlarla olumlu ilişkiler kurma ve ortak oyun sırasında pozitif duygulanım gösterme gibi davranışları, çocuklarının 2 yıl sonraki saldırganlık, dürtüsellik ve hiperaktivite gibi dışsallaştırma sorunlarında anlamlı düşüş olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Çocukların ebeveynlerinin davranışlarına dair algıları da bu süreçleri etkilemektedir. Anne-babasının sıcak, ilgili ve destek verici olduğunu düşünen okul çağındaki çocukların kati-duygusallıktan yoksun kişilik özelliklerinin 1 yıl sonra azaldığı (Pardini, Lochman ve Powell, 2007) ve bu etkinin 4 yıl sonra dahi devam ettiği bulunmuştur (Frick ve ark., 2003).

Sıcak, destekleyici ve duyarlı ebeveynlik, çocukların pozitif değerleri ve olumlu sosyal davranışları (örn., yardım etme, paylaşma, teselli etme) içselleştirmelerini

sağlayarak saldırganlık gibi yıkıcı davranışların azalmasına yardımcı olur (Kochanska ve Murray, 2000; Laible ve Thompson, 2002). Bu değer ve davranışların içselleştirilmesi, sıcak bir ilişki içerisinde ebeveynlerden destek ve güven duygusu alan çocuğun başkalarının zihin durumları anlama ve özdenetim becerilerini kazanmasıyla mümkün olur (Caputi, Lecce, Pagnin ve Banerjee, 2012; Eisenberg, 2003; Yağmurlu ve Sanson, 2009; Zahn-Waxler, Radke-Yarrow ve King, 1979). Çocuklarının özelliklerini iyi tanıyan, ihtiyaçlarını fark eden ve bunlara cevap veren, istek, düşünce ve niyet gibi zihin durumları hakkında yorum yapan, beklentilerini sebep-sonuç ilişkisi içerisinde açıkça ortaya koyan ve zorlu durumlarda çocuğa gereken desteği gösteren ebeveynlerin çocukları, yüksek seviyede bilişsel ve duygusal empati becerisine (Ruffman, Slate ve Crowe, 2002; Zhou ve ark., 2002), özdenetime (Bernier, Carlson ve Whipple, 2010; Denham, Bassett ve Wyatt, 2007; Olson ve ark., 2011) ve ahlak bilincine sahip olurlar (Kochanska, 1993; Malti, Eisenberg, Kim ve Buchmann, 2013; Smetana, 1999). Başkalarının duygularını ve zihin durumlarını anlayabilen, kendi davranışlarını ve dürtülerini kontrol edebilme becerisine sahip çocuklar, olumlu sosyal davranışları içselleştirir ve bu davranışları ebeveynlerinin de olmadığı pek çok farklı durumda sergiler. Bu becerilerin gelişmesini sağlayan sıcak ve destekleyici ebeveyn davranışları, kati-duygusallıktan yoksun özelliklerin gelişme olasılığını düşürür ve var olan yıkıcı davranış problemlerinin azalmasında kritik rol oynar.

Pozitif ebeveynlik davranışları, anne-babaların kişiliği ve kendi çocukluk deneyimleri gibi bireysel unsurlarla ilişkili olabildiği gibi, sosyo-kültürel özelliklerle de bağlantılıdır.

Sosyo-Kültürel Özellikler ve Kati-Duygusallıktan Yoksun Kişilik Özelliği

Bilişsel (dikkat, çalışma belleği, kendini ketleme), sözel ve duygusal (empati, sosyal yetkinlik) becerilerin, eğitim ve gelir düzeyi bakımından daha avantajlı ailelerin çocuklarında daha yüksek olması, sosyo-ekonomik düzeyin (SED) çocuk gelişimi üzerindeki etkisinin derinlemesine incelenmesine yol açmıştır (Bradley ve Corwyn, 2002; Ensminger, Fothergill, Bornstein ve Bradley, 2003). Sosyo-ekonomik bağlamın, çocuğun gelişimine etkisi ağırlıklı olarak ebeveyn davranışları aracılığıyla olur. Hem Türkiye’de (Şen, Yavuz-Müren ve Yağmurlu, 2014; Yağmurlu ve Altan, 2010), hem de dünyada farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda (Emmen ve ark., 2013; Gottfried ve ark., 2003; Iruka, Dotterer ve Pungelo, 2014) yüksek SED’den gelen ebeveynlerin sosyo-ekonomik olarak daha dezavantajlı kesimden olanlara kıyasla çocuklarına daha sıcak ve destekleyici davrandıkları ve çocukların gelişimini destekleyecek

imkanları daha fazla sağladıkları (örn., eğitici oyuncak ve kitap aldıkları, çocuğu erken yaşta kreşe gönderdikleri) bulunmuştur. Bu unsurlar çocuklardaki olumlu sosyal gelişim ile ilişkilidir (Bornstein ve Bradley, 2003; Conger, Conger ve Martin, 2010; Eisenberg ve Valiente, 2002; Leydendecker ve ark., 2005)

Düşük SED’de daha yaygın olan dikkat eksikliği ve hiperaktivite, dürtüsellik, saldırganlık, karşıt olma karşıt gelme gibi problemlerli davranışların (Barry ve ark., 2005; Tolan, Dodge ve Rutter, 2013) da aile bağlamı ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ilişkisi olduğu bilinmektedir (Hoff, Laursen ve Tardiff, 2002; Meins ve ark., 2013). Benzer şekilde katı-duygusallıktan yoksun kişilik özellikleri de sosyo-ekonomik olarak daha dezavantajlı ailelerin çocuklarında daha sık görülmektedir (Frick ve ark., 2014). Bu bağlamlarda geçim problemi, stres ve kaos gibi olumsuz yaşantılar daha yaygın ve şiddetlidir (Cohen, Doyle ve Baum, 2006; Lupien ve ark., 2000). Daha zor koşullarda uzun saatler çalışan ebeveynlerin çocuklarına yeterli zamanı ayıramamaları, gereken ilgiyi gösterememeleri ve beraber geçirdikleri zaman süresince çocuklarının bilişsel ve duygusal gelişimini destekleyecek etkinliklerde bulunamamaları veya bu etkinlikler için gerekli kaynakları sağlayamamaları, sosyo-ekonomik dezavantajlı olan ailelerde çocukların gelişimsel olarak yaştlarından geride kalmalarına ve problemlerli davranışlarının daha yaygın olmasına yol açar (Hoff ve ark., 2002). Bu aile bağlamlarında görülen yüksek stres ve kaos, aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına otoriter davranmasına, dayak gibi fiziksel ceza uygulamasına ve sorgulamadan itaat beklemesine de yol açar. Tüm bu ebeveyn davranışları çocuğun ahlaki ve sosyal gelişimi için zararlıdır (Eisenberg ve Valiente, 2002; Smetana, 1999). Bu tip baskıcı ve şiddet içeren ebeveynlik davranışlarına maruz kalan çocuklar, olumlu sosyal davranışları ve sosyal değerleri içselleştiremez ve otorite figürünün olmadığı zamanlarda zarar verici ve yıkıcı davranışlar sergilemeye daha eğilimli olur. Ebeveyn, öğretmen veya yaptırım gücü olan başka bir figürün yokluğu durumunda kişinin şiddet gibi zarar verici davranışlar göstermemesi için gereken ahlaki değer ve davranış standartlarının içselleştirilmesidir (Berkowitz ve Grych, 1998; Hoffman, 1994; Kochanska ve Aksan, 2004; Kochanska ve Kim, 2013).

Tüm bu sebeplerle, Siyahiler, Latin kökenliler ve Asyalılar gibi etnik grup ve azınlık ailelerin çocuklarında daha sık görülen yıkıcı davranışları açıklarken, kültüre değil, sosyo-ekonomik unsurlar ve bunların çocukların davranışsal gelişimi üzerindeki etkisine bakmak gerekir (Pinderhughes ve ark., 2000). Türkiye’de yapılan araştırmalar da, ebeveyn bilişlerinin (örn., değer, hedef) ve çocuk yetiştirme davranışlarının SED’ e bağlı olarak değiştiğini göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 2005; Kumru, Yağmurlu ve Sayıl, 2008; Yağmurlu ve Yavuz, 2012).

Sosyo-ekonomik koşulların iyileşmesiyle otoriterlik, sorgusuz itaat bekleme ve fiziksel disiplin azalmakta, sıcak ve destekleyici ebeveyn davranışları artmaktadır. Buna bağlı olarak iki grupta yer alan çocukların gelişimsel düzeyleri ve davranışları birbirinden farklı olmaktadır.

Araştırmalar otoriter ebeveyn davranışlarının, kültürden bağımsız olarak, çocuklarda saldırganlık, dürtüsellik, kaygı ve stres gibi dışsallaştırma ve içselleştirme problemlerini artırdığını göstermektedir. Sert, itaat bekleyen ve tutarsız ebeveyn davranışlarının yaygın olduğu ve normatif görüldüğü toplumlarda dahi, bu ebeveynlik davranışları çocuk ve gençlerin davranışsal gelişimini ve psikolojik esenliğini olumsuz etkilemektedir (Landsford ve ark., 2005; Wang, Pomerantz, Chen, 2007).

SED’in ebeveynlik üzerinden çocukların davranışsal gelişiminde rol oynamasının yanı sıra, toplumun genel yapılanması ve ideolojisi de özellikle erkek çocukların şiddete eğilimini güçlendirebilmektedir. Şiddet suçlarına karşı yasal yaptırımların zayıf olması (Altınay ve Arat, 2007), siyaset ve tarih anlatımında şiddetin yüceltilmesi ve sorun çözen bir model olarak militarizmin öne çıkması (Gambetti, 2009), eğitimde sert disiplinin ve baskının yaygın bir yöntem olarak kullanılması (Akpinar ve Dilci, 2007), sanat ve sporda şiddet öğelerine eğlence unsuru olarak sıkça yer verilmesi (Ayan, 2006) çocuklarda şiddetin insan davranışının olağan bir parçası olduğu izlenimini uyandırır. Ebeveynlerin açıklayıcı davranışları ve okulda verilen eğitimin yetersiz kalması durumunda, çocuklar, bu kültürel ortam içinde şiddeti bir norm olarak algılar ve yaşadıkları toplum içinde ayakta kalabilmenin yolunun saldırganlıktan geçtiğini düşünür ve şiddete adapte olurlar (Stroufe, Egeland, Carlson ve Collins, 2009). Diğer bir deyişle şiddet ve baskının yaygın bir unsur olarak aile de dahil olmak üzere tüm kurumları çevrelemesi, çocuğun bu ortam içerisinde şiddete uyum sağlayarak büyümesine neden olur.

Sonuç

Hem dünyada, hem de ülkemizde giderek artan saldırganlık ve şiddet sorununu (TÜİK, 2013; WHO, 2014) sosyal ve insani bilimlerde farklı perspektiflerden incelemek mümkün. Bu yazıda, saldırgan davranışları ve şiddeti katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliği üzerinden gelişimsel bir bakış açısıyla ele aldık. Literatür, katı-duygusallıktan yoksun kişilik özelliği ve bu özelliğin ilişkili olduğu şiddet ve saldırganlığın, korkusuz ve ödüle odaklı mizaç özelliği, sert, tutarsız, otoriter ebeveyn davranışları, kötü muamele ve tüm bunları çevreleyen sosyo-kültürel ortamın birbiriyle etkileşimi sonucunda geliştiğini gösteriyor (Frick ve ark., 2014; Howard ve ark., 2012). Davranım bozukluğu sergileyen çocuklar içerisinde ayrı bir grubu oluşturan katı-duygusallıktan

yoksun çocuklar ve gençlerin (Frick ve Viding, 2009), yetişkinlik yıllarında antisosyal özellikler sergileme ihtimali yüksek (Baskin-Somers ve ark., 2015). Risk grubundaki bu çocukların ailede ebeveynler, okulda ise öğretmenler tarafından fark edilmesi ve gerekli müdahale yöntemlerinin erken gelişim dönemlerinde uygulanması, gelecekte oluşabilecek bireysel şiddet ve saldırganlık vakalarının önüne geçilmesi bakımından önemli (Crum ve ark., 2015). Türkiye’de bu alandaki araştırmalar kısıtlı olmakla birlikte, Amerika ve Avrupa’daki örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalar ebeveyn destek programlarının (örn., Fast Track) ve çocuklara yönelik empati eğitimlerinin (örn., Coping Power) katı-duygusalıktan yoksun kişilik özelliklerini azaltmada etkili olduğunu gösteriyor (Hawes, Price ve Dadds, 2014; Muratori ve ark., 2015; Pasalich ve ark., 2015). Gelişim sürecinin içinde barındırdığı değişim ve devamlılık, katı-duygusalıktan yoksun kişilik için de geçerli. Erken dönemden itibaren özellikleri ayrıştırılabilen katı-duygusalıktan yoksun kişilikten kaynaklanan şiddet eğilimi ve saldırgan davranışlar zamanında ve doğru müdahalelerle azalabiliyor. Mizaç, ebeveyn pratikleri ve sosyokültürel ortam gibi biyolojik ve çevresel etmenlerin dinamik etkileşiminde, risk faktörlerinin (örn., korkusuz mizaç özelliği, sert ebeveyn davranışları), koruyucu faktörlerden (örn., olumlu ebeveyn davranışları, toplumdaki barış yanlısı yapılanma ve ideoloji) daha fazla ve kuvvetli olması, katı-duygusalıktan yoksun kişilik ve bu kişilikten kaynaklanan şiddet davranışının ortaya çıkmasına sebep oluyor. Bu faktörlerin aynı şekilde veya artarak etkilerini sürdürmesi ise gelişim sürecinde şiddet seviyesini yükseltiyor (Cicchetti ve Crick, 2009; Cicchetti ve Toth, 1997). Şiddetin gelişimini anlamak, önleme ve azaltma için ilk adımdır. Gelişimsel psikopatoloji perspektifi bize, tek bir boyuta odaklanmak yerine, şiddetle ilişkili olan tüm olası biyolojik ve çevresel unsurları ve aralarındaki etkileşimleri bütünsel olarak bir arada ele almanın gerekliliğini gösteriyor (Cicchetti, 2013).

Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri (2015). Alıntılanan kaynak <http://www.cte.adalet.gov.tr/>
- Akpınar, B. ve Dilci, T. (2007). Teachers’ perceptions of violence at schools in the context of educational curricula. *Eurasian Journal of Educational Research*, 29, 1-11.
- Cicchetti, D. (2013). An overview of developmental psychopathology. P. Zelazo, (Ed.), *Oxford handbook of developmental psychology* içinde (455-480). New York: Oxford University Press.
- Cicchetti, D. ve Crick, N. R. (2009). Precursors and diverse pathways to personality disorder in children and adolescents. *Development and Psychopathology*, 21, 683-685.
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (1997). Transactional ecological systems in developmental psychopathology. S. S. Luthar, J. A. Burack, D. Cicchetti ve J. R. Weisz, (Ed.), *Developmental psychopathology: Perspectives on adjustment, risk, and disorder* içinde (317-349). New York: Cambridge University Press.
- Altınay, A. G. ve Arat, Y. (2007). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet araştırma raporu*. Ankara: TÜBİTAK.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5. baskı)*. Washington, DC: Author.
- Augustine, M. E. ve Stifter, C. A. (2015). Temperament, parenting, and moral development: Specificity of behavior and context. *Social Development*, 24, 285-303.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7, 191-209.
- Bandura A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: PrenticeHall.
- Barker, E. D., Oliver, B. R., Viding, E., Salekin, R. T. ve Maughan, B. (2011). The impact of prenatal maternal risk, fearless temperament and early parenting on adolescent callous-unemotional traits: A 14year longitudinal investigation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52, 878-888.
- Barry, T. D., Dunlap, S.T., Cotten, S. J., Lochman, J. E. ve Wells, K. C. (2005). The influence of maternal stress and distress on disruptive behavior problems in boys. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 265-273.
- Baskin-Sommers, A. R., Waller, R., Fish, A. M. ve Hyde, L. W. (2015). Callous-unemotional traits trajectories interact with earlier conduct problems and executive control to predict violence and substance use among high risk male adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*. Online Basım, 18 Haziran 2015. doi: 10.1007/s10802-015-0041-8
- Bedford, R., Pickles, A., Sharp, H., Wright, N. ve Hill, J. (2015). Reduced face preference in infancy: A developmental precursor to callous-unemotional traits? *Biological Psychiatry*, 78, 144-150.
- Berkowitz, M. W. ve Grych, J. H. (1998). Fostering goodness: Teaching parents to facilitate children’s moral development. *Journal of Moral Education*, 27, 371-391.
- Bernier, A., Carlson, S. M. ve Whipple, N. (2010). From external regulation to self-regulation: Early parenting precursors of young children’s executive functioning. *Child Development*, 81, 326-339.
- Blair, J., Mitchell, D. ve Blair, K. (2005). *The psychopath: Emotion and the brain*. Malden: Blackwell Publishing.
- Blair, R. J. R., Colledge, E., Murray, L. ve Mitchell, D.V.G. (2001). A selective impairment in the processing of sad and fearful expressions in children with psychopathic tendencies. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29, 491-498.
- Bornstein, M. H. ve Bradley, R. H. (2003). *Socioeconomic status, parenting and child development*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, 53, 371-399.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. R. Vasta, (Ed.), *Annals of child development-Six theories of child development: Revised formulations and current issues* içinde (187-250). Greenwich, CT: JAI Press.
- Campbell, A. (1999). Staying alive: Evolution, culture, and women’s intrasexual aggression. *Behavioral and Brain Sciences*, 22, 203-214.
- Caputi, M., Lecce, S., Pagnin, A. ve Banerjee, R. (2012). Lon-

- gitudinal effects of theory of mind on later peer relations: the role of prosocial behavior. *Developmental Psychology*, 48, 257-270.
- Cheng, Y., Hung, A. Y. ve Decety, J. (2012). Dissociation between affective sharing and emotion understanding in juvenile psychopaths. *Development and Psychopathology*, 24, 623-636.
- Cicchetti, D. ve Rogosch, F. A. (1996). Equifinality and multifinality in developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 8, 597-600.
- Cohen, S., Doyle, W. J. ve Baum, A. (2006). Socioeconomic status is associated with stress hormones. *Psychosomatic Medicine*, 68, 414-420.
- Conger, R. D., Conger, K. J. ve Martin, M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 685-704.
- Cornell, A. H. ve Frick, P. J. (2007). The moderating effects of parenting styles in the association between behavioral inhibition and parent-reported guilt and empathy in preschool children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36, 305-318.
- Crum, K. I., Waschbusch, D. A. ve Willoughby, M. T. (2015). Callous-unemotional traits, behavior disorders, and the student-teacher relationship in elementary school students. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. Online Basım, 2 Mart 2015. doi: 1063426615569533.
- Dadds, M. R., Allen, J. L., Oliver, B. R., Faulkner, N., Legge, K., Moul, C., ... ve Scott, S. (2012). Love, eye contact and the developmental origins of empathy v. psychopathy. *The British Journal of Psychiatry*, 200, 191-196.
- Dadds, M. R., El Masry, Y., Wimalaweera, S. ve Guastella, A. J. (2008). Reduced eye-gaze explains "fear blindness" in childhood psychopathic traits. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47, 455-463.
- Daversa, M. T. (2010). Early environmental predictors of the affective and interpersonal constructs of psychopathy. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54, 6-21.
- Decety, J. ve Cowell, J. M. (2014). The complex relation between morality and empathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 18, 337-339.
- DeLisi, M., Kosloski, A. E., Vaughn, M. G., Caudill, J. W. ve Trulson, C. R. (2014). Does childhood sexual abuse victimization translate into juvenile sexual offending? New evidence. *Violence and Victims*, 29, 620-635.
- Denham, S. A., Bassett, H. H. ve Wyatt, T. (2007). The socialization of emotional competence. J. E. Grusec ve P.D. Hastings, (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (614-637). New York: Guilford Press.
- Dionne, G., Tremblay, R., Boivin, M., Laplante, D. ve Perusse, D. (2003). Physical aggression and expressive vocabulary in 19-month-old twins. *Developmental Psychology*, 39, 261-273.
- Dodge, K. A. ve Coie, J. D. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 1146-1158.
- Dodge, K. A. ve Pettit, G. S. (2003). A biopsychosocial model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39, 349-371.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51, 665-697.
- Eisenberg, N. (2003). Prosocial behavior, empathy, and sympathy. M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M. Keyes ve K. A. Moore, (Ed.), *Well-being: Positive development across the life course* içinde (253-267). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B., Karbon, M., Smith, M. ve Maszk, P. (1996). The relations of children's dispositional empathy-related responding to their emotionality, regulation, and social functioning. *Developmental Psychology*, 32, 195-209.
- Eisenberg, N. ve Valiente, C. (2002). Parenting and children's prosocial and moral development. M. H. Bornstein, (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 5: Practical issues in parenting* içinde (111-142). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Emmen, R. A., Malda, M., Mesman, J., van IJzendoorn, M. H., Prevoe, M. J. ve Yeniad, N. (2013). Socioeconomic status and parenting in ethnic minority families: Testing a minority family stress model. *Journal of Family Psychology*, 27, 896-904.
- Ensminger, M. E. ve Fothergill, K. E. (2003). A decade of measuring SES: what it tells us and where to go from here. M. H. Bornstein ve R. H. Bradley, (Ed.), *Socioeconomic status, parenting and child development* içinde (13-27). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Fanti, K. A. (2013). Individual, social, and behavioral factors associated with co-occurring conduct problems and callous-unemotional traits. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 811-824.
- Fanti, K. A., Panayiotou, G., Lazarou, C., Michael, R. ve Georgiou, G. (2015). The better of two evils? Evidence that children exhibiting continuous conduct problems high or low on callous-unemotional traits score on opposite directions on physiological and behavioral measures of fear. *Development and Psychopathology*. Online Basım, 28 Nisan 2015. doi: 10.1017/S0954579415000371.
- Fanti, K. A., Panayiotou, G., Lombardo, M. V. ve Kyranides, M. N. (2015). Unemotional on all counts: evidence of reduced affective responses in individuals with high callous-unemotional traits across emotion systems and valences. *Social Neuroscience*. Online Basım, 20 Nisan 2015. doi: 10.1080/17470919.2015.1034378
- Fisher, L. ve Blair, R. J. R. (1998). Cognitive impairment and its relationship to psychopathic tendencies in children with emotional and behavioral difficulties. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 511-519.
- Fonagy, P., Moran, G. S. ve Target, M. (1993). Aggression and the psychological self. *International Journal of Psychoanalysis*, 74, 471-485.
- Fontaine, N., McCrory, E. J. P., Boivin, M., Moffitt, T. E. ve Viding, E. (2011). Predictors and outcomes of joint trajectories of callous-unemotional traits and conduct problems in childhood. *Journal of Abnormal Psychology*, 120, 730-742.
- Freud, A. (1972). Comments on aggression. *The International Journal of Psychoanalysis*, 53, 163-171.
- Frick, P. J., Ray, J. V., Thornton, L. C. ve Kahn, R. E. (2014). Annual Research Review: A developmental psychopathology approach to understanding callous-unemotional traits in children and adolescents with serious conduct problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55, 532-548.
- Frick, P. J. ve Morris, A. S. (2004). Temperament and developmental pathways to conduct problems. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 54-68.
- Frick, P. J. ve Viding, E. (2009). Antisocial behavior from a developmental psychopathology perspective. *Development*

- and psychopathology, *21*, 1111-1131.
- Frick, P., Kimonis, E., Dandreaux, D. ve Farrell, J. (2003). The 4-year stability of psychopathic traits in non-referred youth. *Behavioral Sciences and the Law*, *21*, 713-736.
- Frick, P. J., Cornell, A. H., Bodin, S. D., Dane, H. A., Barry, C. T. ve Loney, B. R. (2003). Callous-Unemotional traits and developmental pathways to severe aggressive and antisocial behavior. *Developmental Psychology*, *39*, 246-260.
- Frick, P. J., Lilienfeld, S. O., Ellis, M., Loney, B. ve Silverthorn, P. (1999). The association between anxiety and psychopathy dimensions in children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *27*, 383-392.
- Gambetti, Z. (2009). Politics of place/space: The spatial dynamics of the Kurdish and Zapatista movements. *New Perspectives on Turkey*, *41*, 43-87.
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. ve Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet*, *373*, 68-81.
- Gottfried, A. W., Gottfried, A. E., Bathurst, K., Guerin, D. W. ve Parramore, M. M. (2003). Socioeconomic status in children's development and family environment: infancy through adolescence. M. H. Bornstein ve R. H. Bradley, (Ed.), *Socioeconomic status, parenting and child development* içinde (189-207). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Han, T., Alders, G. L., Greening, S. G., Neufeld, R. W. ve Mitchell, D. G. (2012). Do fearful eyes activate empathy-related brain regions in individuals with callous traits? *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, *7*, 958-968.
- Hanson, J. L., Nacewicz, B. M., Sutterer, M. J., Cayo, A. A., Schaefer, S. M., Rudolph, K. D., ... ve Davidson, R. J. (2015). Behavioral problems after early life stress: contributions of the hippocampus and amygdala. *Biological Psychiatry*, *77*, 314-323.
- Hawes, D. J., Price, M. J. ve Dadds, M. R. (2014). Callous-unemotional traits and the treatment of conduct problems in childhood and adolescence: A comprehensive review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *17*, 248-267.
- Helseth, S. A., Waschbusch, D. A., King, S. ve Willoughby, M. T. (2015). Aggression in children with conduct problems and callous-unemotional traits: social information processing and response to peer provocation. *Journal of Abnormal Child Psychology*. Online Basım, 5 Mayıs 2015. doi: 10.1007/s10802-015-0027-6.
- Hoff, E., Laursen, B. ve Tardiff, T. (2002). Socioeconomic status and parenting. M. H. Bornstein, (Ed.), *Handbook of parenting (2. baskı)* içinde (231-252). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Hoffman, M. L. (1994). Discipline and internalization. *Developmental Psychology*, *30*, 26-28.
- Howard, A. L., Kimonis, E. R., Muñoz, L. C. ve Frick, P. J. (2012). Violence exposure mediates the relation between callous-unemotional traits and offending patterns in adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *40*, 1237-1247.
- Hyde, L. W., Burt, S. A., Shaw, D. S., Donnellan, M. B. ve Forbes, E. E. (2015). Early starting, aggressive, and/or callous-unemotional? Examining the overlap and predictive utility of antisocial behavior subtypes. *Journal of Abnormal Psychology*, *124*, 329-342.
- Iruka, I. U., Dotterer, A. M. ve Pungello, E. P. (2014). Ethnic variations of pathways linking socioeconomic status, parenting, and preacademic skills in a nationally representative sample. *Early Education and Development*, *25*, 973-994.
- Johnson, M. H., Griffin, R., Csibra, G., Halit, H., Farroni, T., De Haan, M., ... ve Richards, J. (2005). The emergence of the social brain network: Evidence from typical and atypical development. *Development and Psychopathology*, *17*, 599-619.
- Jonson-Reid, M. (2002). Exploring the relationship between child welfare intervention and juvenile corrections involvement. *American Journal of Orthopsychiatry*, *72*, 559-576.
- Kağıtçıbaşı, C. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context implications for self and family. *Journal of Cross-cultural Psychology*, *36*, 403-422.
- Kimonis, E. R., Cross, B., Howard, A. ve Donoghue, K. (2013). Maternal care, maltreatment and callous-unemotional traits among urban male juvenile offenders. *Journal of Youth and Adolescence*, *42*, 165-177.
- Kimonis, E. R., Fanti, K. A., Isoma, Z. ve Donoghue, K. (2013). Maltreatment profiles among incarcerated boys with callous-unemotional traits. *Child Maltreatment*, *18*, 108-121.
- Klingzell, I., Fanti, K. A., Colins, O. F., Frogner, L., Andershed, A. K. ve Andershed, H. (2015). Early childhood trajectories of conduct problems and callous-unemotional traits: The role of fearlessness and psychopathic personality dimensions. *Child Psychiatry and Human Development*. Online Basım, 27 Haziran 2015. doi: 10.1007/s10578-015-0560-0
- Kochanska, G. (1993). Toward a synthesis of parental socialization and child temperament in early development of conscience. *Child Development*, *64*, 325-347.
- Kochanska, G., Aksan, N. ve Joy, M. E. (2007). Children's fearfulness as a moderator of parenting in early socialization: Two longitudinal studies. *Developmental Psychology*, *43*, 222-237.
- Kochanska, G., Gross, J. N., Lin, M. ve Nichols, K.E. (2002). Guilt in young children: Development, determinants, and relations with a broader system of standards. *Child Development*, *73*, 461-482.
- Kochanska, G., Kim, S., Boldt, L. J. ve Yoon, J. E. (2013). Children's callous-unemotional traits moderate links between their positive relationships with parents at preschool age and externalizing behavior problems at early school age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *54*, 1251-1260.
- Kochanska, G. ve Aksan, N. (2004). Development of mutual responsiveness between parents and their young children. *Child Development*, *75*, 1657-1676.
- Kochanska, G. ve Aksan, N. (2006). Children's conscience and self-regulation. *Journal of Personality*, *74*, 1587-1618.
- Kochanska, G. ve Kim, S. (2013). Difficult temperament moderates links between maternal responsiveness and children's compliance and behavior problems in low-income families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *54*, 323-332.
- Kochanska, G. ve Murray, K. T. (2000). Mother-child mutually responsive orientation and conscience development: From toddler to early school age. *Child Development*, *71*, 417-431.
- Krischer, M. K. ve Sevecke, K. (2008). Early traumatization and psychopathy in female and male juvenile offenders. *International Journal of Law and Psychiatry*, *31*, 253-262.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L. ve Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, *360*,

- 1083-1088.
- Kruh, I. P., Frick, P. J. ve Clements, C.B. (2005). Historical and personality correlates to the violence patterns of juveniles tried as adults. *Criminal Justice and Behavior*, 32, 69-96.
- Kumru, A., Yağmurlu, B. ve Sayıl, M. (2008). Relations between maternal child-rearing and children's emotion regulation: Findings from families residing in big vs. small cities in Turkey. *International Society for the Study of Behavioral Development (ISSBD), 20th Biennial Meeting*, Würzburg, Germany.
- Laible, D. J. ve Thompson, R. A. (2002). Mother-child conflict in the toddler years: Lessons in emotion, morality, and relationships. *Child Development*, 73, 1187-1203.
- Lansford, J. E., Chang, L., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Palmérus, K., ... ve Quinn, N. (2005). Physical discipline and children's adjustment: Cultural normativeness as a moderator. *Child Development*, 76, 1234-1246.
- Larsson, H., Viding, E. ve Plomin, R. (2008). Callous-unemotional traits and antisocial behavior genetic, environmental, and early parenting characteristics. *Criminal Justice and Behavior*, 35, 197-211.
- Lawing, K., Frick, P. J. ve Cruise, K.R. (2010). Differences in offending patterns between adolescent sex offenders high or low in callous-unemotional traits. *Psychological Assessment*, 22, 298-305.
- Leydendecker, B., Harwood, R., Comparini, L. ve Yalcinkaya, 690 A. (2005). Socioeconomic status, ethnicity, and parenting. T. Luster ve L. Okagaki, (Ed.), *Parenting: An ecological perspective içinde* (319-342). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Loeber, R. ve Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48, 371-410.
- Longman, T., Hawes, D. J. ve Kohlhoff, J. (2015). Callous-unemotional traits as markers for conduct problem severity in early childhood: A meta-analysis. *Child Psychiatry and Human Development*. Online Basım, 30 Haziran 2015. doi: 10.1007/s10578-015-0564-9
- Lozier, L. M., Cardinale, E. M., VanMeter, J. W. ve Marsh, A. A. (2014). Mediation of the relationship between callous-unemotional traits and proactive aggression by amygdala response to fear among children with conduct problems. *JAMA Psychiatry (Archives of General Psychiatry)*, 71, 627-636.
- Lupien, S. J., King, S., Meaney, M. J. ve McEwen, B. S. (2000). Child's stress hormone levels correlate with mother's socioeconomic status and depressive state. *Biological Psychiatry*, 48, 976-980.
- Lynam, D. R., Caspi, A., Moffitt, T. E., Raine, A., Loeber, R. ve Stouthamer-Loeber, M. (2005). Adolescent psychopathy and the big five: Results from two samples. *Journal of Abnormal Psychology*, 33, 431-443.
- Maas, C., Herrenkohl, T. I. ve Sousa, C. (2008). Review of research on child maltreatment and violence in youth. *Trauma, Violence and Abuse*, 9, 56-67.
- Malti, T., Eisenberg, N., Kim, H. ve Buchmann, M. (2013). Developmental trajectories of sympathy, moral emotion attributions, and moral reasoning: The role of parental support. *Social Development*, 22, 773-793.
- Malti, T. ve Krettenauer, T. (2013). The relation of moral emotion attributions to prosocial and antisocial behavior: A meta-analysis. *Child Development*, 84, 397-412.
- McMahon, R. J., Witkiewitz, K. ve Kotler, J. S. (2010). Predictive validity of callous-unemotional traits measured in early adolescence with respect to multiple antisocial outcomes. *Journal of Abnormal Psychology*, 119, 752.
- Meins, E., Centifanti, L. C. M., Fernyhough, C. ve Fishburn, S. (2013). Maternal mind-mindedness and children's behavioral difficulties: Mitigating the impact of low socioeconomic status. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 543-553.
- Mills-Koonce, W. R., Wagner, N. J., Willoughby, M. T., Stifter, C., Blair, C. ve Granger, D. A. (2015). Greater fear reactivity and psychophysiological hyperactivity among infants with later conduct problems and callous-unemotional traits. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56, 147-154.
- Moffitt, T. E. ve Caspi, A. (2001). Childhood predictors differentiate life-course persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females. *Development and Psychopathology*, 13, 355-375.
- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu, C., Akço, S. ve Akbulut, B. (2014). *Türkiye'de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. Bernard van Leer Vakfı: İstanbul
- Muñoz, L. C., Pakalniskiene, V. ve Frick, P. J. (2011). Parental monitoring and youth behavior problems: moderation by callous-unemotional traits over time. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 20, 261-269.
- Muratori, P., Milone, A., Manfredi, A., Polidori, L., Ruglioni, L., Lambruschi, F., ... ve Lochman, J. E. (2015). Evaluation of improvement in externalizing behaviors and callous-unemotional traits in children with disruptive behavior disorder: A 1-year follow up clinic-based study. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*. Online Basım, 26 Mayıs 2015. doi: 10.1007/s10488-015-0660-y
- Olson, S. L., Lopez-Duran, N., Lunkenheimer, E. S., Chang, H. ve Sameroff, A. J. (2011). Individual differences in the development of early peer aggression: Integrating contributions of self-regulation, theory of mind, and parenting. *Development and Psychopathology*, 23, 253-266.
- Pardini, D. A., Lochman, J. E. ve Frick, P. J. (2003). Callous/unemotional traits and social-cognitive processes in adjudicated youths. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 364-371.
- Pardini, D. ve Frick, P. J. (2013). Multiple developmental pathways to conduct disorder: Current conceptualizations and clinical implications. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 22, 20-25.
- Pardini, D. A. (2006). The callousness pathway to severe violent delinquency. *Aggressive Behavior*, 32, 1-9.
- Pardini, D. A., Lochman, J. E. ve Powell, N. (2007). The development of callous-unemotional traits and antisocial behavior in children: Are there shared and/or unique predictors? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36, 319-333.
- Pasalich, D. S., Witkiewitz, K., McMahon, R. J., Pinderhughes, E. E. ve Conduct Problems Prevention Research Group. (2015). Indirect effects of the fast track intervention on conduct disorder symptoms and callous-unemotional traits: Distinct pathways involving discipline and warmth. *Journal of Abnormal Child Psychology*. Online Basım, 6 Ağustos 2015. doi: 10.1007/s10802-015-0059-y
- Pasalich, D. S., Dadds, M. R., Hawes, D. J. ve Brennan, J. (2012). Do callous-unemotional traits moderate the relative importance of parental coercion versus warmth in child conduct problems? An observational study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52, 1308-1315.
- Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D. ve Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *Ameri-*

- can Psychologist*, 44, 329-335.
- Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S. ve Zelli, A. (2000). Discipline responses: influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology*, 14, 380-400.
- Pollak, S. D., Cicchetti, D., Hornung, K. ve Reed, A. (2000). Recognizing emotion in faces: Developmental effects of child abuse and neglect. *Developmental Psychology*, 36, 679-688.
- Price, J. M. ve Glad, K. (2003). Hostile attributional tendencies in maltreated children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 329-343.
- Rai, S. (2002). *Gender and the political economy of development*. Cambridge: Polity.
- Ringrose, J. (2006). A new universal mean girl: Examining the discursive construction and social regulation of a new feminine pathology. *Feminism and Psychology*, 16, 405-424.
- Rowe, R., Maughan, B., Moran, P., Ford, T., Briskman, J. ve Goodman, R. (2010). The role of callous and unemotional traits in the diagnosis of conduct disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51, 688-695.
- Ruffman, T., Slade, L. ve Crowe, E. (2002). The relation between children's and mothers' mental state language and theory-of-mind understanding. *Child Development*, 73, 734-751.
- Sebastian, C. L., McCrory, E. J. P., Cecil, C. A. M., Lockwood, P. L., De Brito, S. A., Fontaine, N. M. G. ve Viding, E. (2012). Neural responses to affective and cognitive theory of mind in children with conduct problems and varying levels of callous-unemotional traits. *Archives of General Psychiatry*, 69, 814-822.
- Seguin, J., ve Pilon, M. (2013). Conduct and oppositional defiant disorders. L. A. Reddy, A. S. Weissman ve J. B. Hale, (Ed.), *Neuropsychological assessment and intervention for youth: An evidence-based approach to emotional and behavioral disorders* içinde (177-200). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Sen, H., Yavuz-Müren, M. ve Yagmurlu, B. (2014). Parenting: The Turkish context. H. Selin, (Ed.), *Science across cultures: The history of non-Western science: Vol. 7. Parenting across cultures: Childrearing, motherhood and fatherhood in non-Western cultures* içinde (175-192). Dordrecht, The Netherlands: Springer.
- Senju, A. ve Johnson, M. H. (2009). The eye contact effect: mechanisms and development. *Trends in Cognitive Sciences*, 13, 127-134.
- Shiner, R. L. ve Tackett, J. L. (2014). Personality disorders in children and adolescents. E. J. Mash ve R. A. Barkley, (Ed.), *Child psychopathology* içinde (848-896). New York: Guilford.
- Smetana, J. G. (1999). The role of parents in moral development: A social domain analysis. *Journal of Moral Education*, 28, 311-321.
- Smith, C. ve Thornberry, T. P. (1995). Relationship between childhood maltreatment and adolescent involvement in delinquency. *Criminology*, 33, 451-482.
- Smith, J. M., Harper, D. G. C. ve Brookfield, J. F. Y. (1988). The evolution of aggression: Can selection generate variability? *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 319, 557-570.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A. ve Collins, W. A. (2009). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York: Guilford Press.
- Stickle, T. R., Kirkpatrick, N. M. ve Brush, L. N. (2009). Callous-unemotional traits and social information processing: multiple risk-factor models for understanding aggressive behavior in antisocial youth. *Law and Human Behavior*, 33, 515-529.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Homish, D. L. ve Wei, E. (2001). Maltreatment of boys and the development of disruptive and delinquent behavior. *Development and Psychopathology*, 13, 941-955.
- Strayer, J. ve Roberts, W. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five-year-olds. *Social Development*, 13, 1-13.
- Sullivan, M. W., Carmody, D. P. ve Lewis, M. (2010). How neglect and punitiveness influence emotion knowledge. *Child Psychiatry and Human Development*, 41, 285-298.
- Tezcan, S., Ergöçmen, B. A., Türkyılmaz, A. S., Yüksel, İ., Koç, İ., Yiğit, E. ve Coşkun Y. (2009). *Türkiyede kadına yönelik aile içi şiddet*. Alıntılanan kaynak <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf>
- Thornberry, T. P., Ireland, T. O. ve Smith, C. A. (2001). The importance of timing: The varying impact of childhood and adolescent maltreatment on multiple problem outcomes. *Development and Psychopathology*, 13, 957-979.
- Tolan, P. H., Dodge, K. ve Rutter, M. (2013). Tracking the multiple pathways of parent and family influence on disruptive behavior disorders. P. H. Tolan ve B. L. Leventhal, (Ed.), *Disruptive behavior disorders* içinde (161-191). New York: Springer.
- Topitzes, J., Mersky, J. P. ve Reynolds, A. J. (2012). From child maltreatment to violent offending: An examination of mixed-gender and gender-specific models. *Journal of Interpersonal Violence*, 22, 2322-2347.
- Tremblay, R. E., Japel, C., Perusse, D., McDuff, P., Boivin, M., Zoccolillo, M. ve Montplaisir, J. (1999). The search for the age of 'onset' of physical aggression: Rousseau and Bandura revisited. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9, 8-23.
- Turiel, E. (2006). Thought, emotions, and social interactional processes in moral development. M. Killen ve J. G. Smetana, (Ed.), *Handbook of moral development* içinde (7-35). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013). *Ceza infaz istatistikleri*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2014). *Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri*. Alıntılanan kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/medas/?kn=98velocale=tr>
- Van der Vegt, E. J., van der Ende, J., Ferdinand, R. F., Verhulst, F. C. ve Tiemeier, H. (2009). Early childhood adversities and trajectories of psychiatric problems in adoptees: Evidence for long lasting effects. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 239-249.
- Viding, E., Blair, R. J. R., Moffitt, T. E. ve Plomin, R. (2005). Evidence for substantial genetic risk for psychopathy in 7-year-olds. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 592-597.
- Viding, E., Sebastian, C. L., Dadds, M. R., Lockwood, P. L., Cecil, C. A. M., De Brito, S. A. ve McCrory, E. J. (2012). Amygdala response to preattentive masked fear in children with conduct problems: The role of callous-unemotional traits. *American Journal of Psychiatry*, 169, 1109-1116.
- Waller, R., Gardner, F. ve Hyde, L. W. (2013). What are the associations between parenting, callous-unemotional traits, and antisocial behavior in youth? A systematic review of

- evidence. *Clinical Psychology Review*, 33, 593-608.
- Waller, R., Hyde, L. W., Grabell, A. S., Alves, M. L. ve Olson, S. L. (2015). Differential associations of early callous-unemotional, oppositional, and ADHD behaviors: Multiple domains within early-starting conduct problems? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56, 657-666.
- Wang, Q., Pomerantz, E. M. ve Chen, H. (2007). The role of parents' control in early adolescents' psychological functioning: A longitudinal investigation in the United States and China. *Child Development*, 78, 1592-1610.
- Wellman, H. M. ve Miller, J. G. (2008). Including deontic reasoning as fundamental to theory of mind. *Human Development*, 51, 105-135.
- White, B. A., Jarrett, M. A. ve Ollendick, T. H. (2013). Self-regulation deficits explain the link between reactive aggression and internalizing and externalizing behavior problems in children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 35, 1-9.
- White, J. W. ve Kowalski, R. M. (1994). Deconstructing the myth of the nonaggressive woman: A feminist analysis. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 487-508.
- Wied, M., van Boxtel, A., Matthys, W. ve Meeus, W. (2012). Verbal, facial and autonomic responses to empathy-eliciting film clips by disruptive male adolescents with high versus low callous-unemotional traits. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 211-223.
- Williams, J. H., Van Dorn, R. A., Bright, C. L., Jonson-Reid, M. ve Nebbitt, V. E. (2010). Child maltreatment and delinquency onset among African American adolescent males. *Research on Social Work Practice*, 20, 253-259.
- Willoughby, M. T., Waschbusch, D. A., Moore, G. A. ve Propper, C. B. (2011). Using the ASEBA to screen for callous unemotional traits in early childhood: Factor structure, temporal, stability, and utility. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 33, 19-30.
- World Health Organization (WHO). (2014). *Global status report on violence*. Alıntılanan kaynak http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en/
- Yağmurlu, B. ve Yavuz, M. (2012). Ana babalığın görünmeyen yönü: Bilişler. M. Sayıl ve B. Yağmurlu, (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* içinde (149-168). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Yağmurlu, B. ve Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19, 275-296.
- Yağmurlu, B. ve Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behaviour in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77-88.
- Yun, I., Ball, J. D. ve Lim, H. (2011). Disentangling the relationship between child maltreatment and violent delinquency: Using a nationally representative sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 26, 88-110.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M. ve King, R. A. (1979). Child rearing and children's prosocial initiations toward victims of distress. *Child Development*, 50, 319-330.
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S. H., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., ... ve Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development*, 73, 893-915.
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S. H., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., ... ve Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development*, 73, 893-915.

Summary

Violence from a Developmental Psychopathology Perspective

Müge Ekerim
Koç University

Bilge Selçuk
Koç University

The causes and consequences of violence have been extensively studied in various disciplines, ranging from political economy (Rai, 2002) to evolutionary theory (Campbell, 1999; Smith, Harper, & Brookfield, 1988). Investigating the interaction between genes, environment and sociocultural contexts, developmental psychopathology, too, examines the ways that give rise to emergence, continuity and change in violent behaviors (Sroufe, Egeland, Carlson & Collins, 2009). By evaluating violence as the outcome of divergence from normal developmental processes, developmental psychopathology highlights the importance of examining childhood precursors of violence as well as the factors that lead to continuation of violent tendencies into adulthood years. The present paper reviews the relevant literature that elucidates development and continuation of violence over time by focusing on a special group of children that are considered at the highest risk for performance of violent acts: Children with callous-unemotional traits (CU). CU, which has been added into the latest version of *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-V, American Psychiatric Association, 2013) as a new evaluation criterion under the Conduct Disorder (CD) category, is characterized by shallow or superficial expression of emotions, lack of empathy, remorse, guilt and concern for others' feelings. It is considered as the childhood precursor of anti-social personality as the characteristics associated with CU were found to be predicting many antisocial outcomes including violent behaviors, substance use and crime involvement in adolescence and adulthood (Baskin-Sommers, Waller, Fish, & Hyde, 2015; Fanti, 2013; Rowe et al., 2010). Given the increase in domestic violence as well as violent crimes in the last 10 years in Turkey (Tezcan et al., 2009; TÜİK, 2014) and the surrounding regions as shown by recent reports (World Health Organization-WHO, 2014), CU stands out as critical for our understanding of the reasons of violent behaviors and their development over time. In that respect, this review will highlight the temperamental

factors, parenting practices and sociocultural context associated with development of CU and the resulting violent behaviors.

Callous-Unemotional Traits: Temperament, Empathy and Moral Development

Accumulating findings from recent research have pointed to heterogeneity within children diagnosed with CD and led to specification of a new group, children with CU, under CD category in the latest version of DSM (DSM-V, American Psychiatric Association, 2013). Research shows that children with CU start presenting such conduct problems as aggression, stealing and lying earlier than most of the children diagnosed with CD, and therefore emerge as a risk group for future aggressive behaviors (Frick et al., 2014). One of the most important characteristics that separate children with CU from other children with CD is their fearless temperament (Klingzell et al., 2015; Lynam et al., 2005). Fearless temperament that is associated with underarousal of autonomic nervous system and particularly low heart rate, is observable starting from 2 years of age and predicts CU traits at the age of 13 (Barker et al., 2011). Lack of anxiety and fear as a biological tendency may lead children with CU not to refrain from dangerous situations that create discomfort for many children.

Fearlessness was especially found to be displayed in situations where there is a possibility of obtaining a reward. By focusing on only the rewarding aspect of a situation, children with CU are more likely to ignore the possibility of receiving a punishment and therefore, act impulsively to reach an immediate reward (Fanti et al., 2015; Pardini, Lochman, & Frick, 2003). These reward-oriented responses were shown as the causes for their lack of learning from common disciplinary practices such as time-out (Frick et al., 2003). Moreover, the reward-oriented behavioral style of children with CU make them more likely to use aggressive acts for

instrumental purposes. In contrast to other children with CD who show aggression as a reaction to others' hostile intents, children with CU perform aggression as a means to an end, and are more likely to continue these actions later on in adulthood (Helseth et al., 2015; Lawing et al., 2010).

Another defining characteristic of children with CU that makes them prone to severe aggression is lack of empathy (Frick et al., 2014). Brain imaging studies showed that when they were asked to identify fear in others' faces, children with CU showed lower level of amygdala activation compared to typically developing children and children with CD (Viding et al., 2012), displayed lower heart-rate response when they watched emotionally-evocative film clips (Wied et al., 2012), and had lower activation in both amygdala and anterior-insula when they were expected to predict others' emotions from their faces (Sebastian et al., 2012). However, research also revealed that despite their difficulties in empathizing with others, children with CU did not show any deficit in understanding others' mental states (Cheng et al., 2012; Sebastian et al., 2012). Therefore, it appears that the core of their aggressive behaviors lies not in their lack of mentalizing skills but in their lack of understanding of feelings.

Low levels of fear and empathy also have implications for moral development. Two important building blocks of moral development are anxiety and empathy (Eisenberg, 2000; Kochanska et al., 2002). Children who feel anxious for deviating from the rules of their parents or society in general tend to feel anxiety and discomfort and try to reduce this discomfort by acting in line with the expected rules. Similarly, when children understand others' feeling states and feel aroused, they are less likely to give harm to others and more likely to display prosocial behaviors. Linked to their low empathy and anxiety, children with CU have a pronounced problem in development of moral behaviors, which puts them at risk for future disruptive actions in adulthood years (Malti & Krettanauer, 2013; Waller et al., 2015).

Parenting Behaviors and Callous-Unemotional Traits

Although monozygotic twin studies show a high heritability rate in CU traits (81%), environmental factors, particularly parenting, also have significant influence on the development of CU traits (Viding, Blair, Moffitt, & Plomin, 2005). Research indicates that parents of children with CU apply more inconsistent and harsh child-rearing practices than parents of children who are diagnosed with CD but do not display CU (Fontaine et al., 2011). Although harsh parenting and physical discipline is detrimental to optimal development of children

in general (Landsford et al., 2009), its negative influence is much more pronounced in children with CU due to their fearless temperament (Barker et al., 2011; Larsson, Viding, & Plomin, 2008). Among the adolescents who were convicted for violent crimes, 70% reported that they were exposed to physical abuse during their childhood (Smith & Thornberry, 1995; Topitzes et al., 2012). The experience of physical abuse in childhood increases the possibility of committing violent crimes two times, compared to not experiencing any types of abuse. Neglect has also been associated with future aggressive behaviors. Children whose parents did not show warmth and emotional closeness were more likely to be involved in violent crimes when they reached adolescence (Kimonis et al., 2013; Sullivan, Carmody, & Lewis, 2010). In contrast, parents' supportive and caring behaviors were associated with a decrease in CU traits. Positive interactions characterized by parents' encouragement, helping, sharing of positive emotions reduce future externalizing problems and especially aggression (Kimonis, Cross, Howard, & Donoghue, 2013; Munoz et al., 2011; Pasalich et al., 2012). As these positive interactions create basis for successful self-regulation and internalization of social norms, children who experience them are less likely to behave aggressively.

Socio-Cultural Context and Callous-Unemotional Traits

Parents' socio-economic status is one of the most widely studied socio-cultural factors that is closely linked with socio-emotional development and especially aggressive behaviors in children. Research consistently shows that parents from high socio-economic backgrounds use more supportive, affectionate and cognitively stimulating behaviors (e.g., providing books and toys) compared to parents from less advantageous socio-economic backgrounds (Iruka et al., 2014; Şen et al., 2014). These behaviors, in turn, support the development of prosocial behaviors, self-regulation skills and empathy in children (Bornstein & Bradley, 2003; Conger, Conger, & Martin, 2010), and therefore lead to low levels of externalizing problems, particularly aggression. In contrast, families from lower SES are more concerned with finding enough money to provide for their family members, more likely to work longer hours and thus, have more stressful family relations compared to families from higher SES levels. Stress and chaos at low SES families are associated with harsh and inconsistent parenting practices as well as low parental monitoring, guidance and control, all of which increases the risk of aggressive behaviors in children (Cohen, Doyle, & Baum, 2006; Lupien et al., 2000).

In addition to SES, overall cultural and social mi-

lieu is also important for the development of aggression (Sroufe et al., 2009). Especially in patriarchal societies where “manhood” is associated with dominance and display of power (Altnay & Arat, 2009) and implicitly supported with general ideologies in various social institutions (in education, politics and sports), aggressive behaviors emerge as normative for boys. When education and parenting practices are not effective enough to shift perception of aggressive acts as normative, boys, especially the ones who are temperamentally fearless and poor in impulse control, can be more likely to develop violent behaviors.

Conclusion

While violence can be investigated from various

perspectives in different disciplines, we tried to examine it from a developmental psychopathology approach by focusing on children with CU. Literature shows that CU and associated aggressive behaviors can develop as a result of the interaction between fearless temperament, lack of empathy, harsh parenting practices and socio-cultural factors (Frick et al., 2014). As constituting a subgroup within CD, children with CU are at the highest risk for displaying aggressive and antisocial behaviors later in adulthood years. Therefore, given the increase in occurrence of violent acts both in Turkey and the world in general, it is important for both parents and teachers to detect the early signs of disruptive behaviors, particularly CU, and make use of necessary interventions for preventing their continuation into adolescence and adulthood years.